

those who separate themselves from the ways of the community; one who sins brazenly and publicly, like Yehoyakim; informers; those who intimidate people for a reason other than for the sake of Heaven; those who shed

וְהַעֲוֹשֵׂה עֲבִירוֹת בְּיַד רָמָה בַּפְּרִהֲסִיא בִּיהוֹיָקִים וְהַמוֹסְרִים וּמְטִילֵי אֵימָה עַל הַצֶּבֶר שֶׁלֹּא לְשֵׁם שְׂמִימִים וְשׁוֹפְכֵי דָמִים וּבַעֲלֵי לְשׁוֹן הָרַע וְהַמוֹשֵׁף עַרְלָתוֹ:

blood; those who speak evil; and one who tries to make himself appear uncircumcised.

SHEMOT FOR TUESDAY

שמות ליום שלישי

TORAH

תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה דמילויי הה דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת הנפש משבת שעברה

יא ומניאיו עליהון שלטונין מבאישין בדיל לענואהון בפלחנהון ובגנו קרוי בית אוצרא לפרעה ית פיתום וית רעמסס: יב וכמא דמענן להון

יא וַיִּשְׂמוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוּ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפִרְעָה אֶת־פֶּתֶם וְאֶת־רַעַמְסֵס: יב וּכְאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן

(11) So they appointed conscription officers over them, in order to oppress them with their burdens, and they built storage cities for Pharaoh — Pitom and Raamses. (12) But as much as they would oppress them, so would they increase

RASHI

רש"י

(11) עליו — [Literally, “over it,” third person singular, here meaning] over the people [of Israel] (see Rashi on preceding verse). מסים — [This word] denotes a tax. [Thus, the expression שרי מסים refers to] officers that collect a tax from them. And what was the tax here? [As our verse continues,] that they build storage cities for

(יא) עָלָיו. על העם: מסים. לשון מס. שרים שגובין מהם המס. ומהו המס שיבנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענתו בסבלתם. של מצרים: ערי מסכנות. כתרגומו. וכן לך בא אל הסכן הזה גזבר הממונה על האוצרות: את פתם ואת רעמסס. שלא היו ראויות מתחלה לכה ועשאוהו חזקות וביצורות לאוצר: (יב) וכאשר יענו אתו. ככל מה שהם נותנין

Pharaoh. למען ענתו בסבלתם — [literally, “in order to oppress it with their burdens.” Here, the phrase “to oppress it” refers to the people of Israel (see Rashi on preceding verse), while “their burdens”] refers to the burdens of Egypt [i.e., those burdens that the Egyptians inflicted upon the people of Israel] (Siftei Chakhamim). ערי מסכנות — [To be understood] as it is translated [by Onkelos here, namely: Cities for storehouses]. Similar is (Isaiah 22:15): לך בא אל הסכן הזה [where the word סכן refers to] a treasurer appointed over the storehouses (Shemot Rabbah 1:10). [And they built storage cities for Pharaoh —] Pitom and Raamses — [If these were new cities that Israel was to build, our verse would have said, “that they build Pitom and Raamses, storage cities for Pharaoh.” However, it is expressed the other way around (Siftei Chakhamim),] because [these cities actually existed, but] they were not appropriate for this purpose, and Israel made them into strong and fortified cities, fit for storage. (12) But as much as they would oppress them, [so would they increase] — [But was the Egyptians' oppression of Israel the cause of the latter's increase?! Rather, the meaning

כִּן סָגַן וְכֵן תִּקְפִּין וְעַתָּה
 לְמִצְרָאִי מִן קֶדֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 יג וְאֶפְלְחוּ מִצְרָאִי ית בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּקִשְׁיוֹ: יד וְאִמְרֵרוּ ית
 תִּיּוֹנוֹ בְּפִלְחָנָא קִשְׂיָא בְּטִינָא
 וּבִלְבָנִין וּבְכָל פְּלִחָנָא בְּחֻקְלָא
 ית כָּל פְּלִחָנְהוֹן דְּאֶפְלְחוּ בְּהוֹן
 בְּקִשְׁיוֹ: טו וְאָמַר מֶלֶכָא
 דְּמִצְרַיִם לְחִיתָא יְהוּדֵיתָא

יְרֵבָה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
 יג וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפִרְךָ:
 יד וַיִּמְרְרוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר
 וּבִלְבָנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַשָּׂדֶה אֵת כָּל־
 עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עֲבָדוּ בָהֶם בְּפִרְךָ: טו וַיֹּאמֶר
 מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילְדַת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם

and so would they spread out. And they became disgusted on account of the Children of Israel. (13) So the Egyptians enslaved the Children of Israel with body-breaking labor. (14) And they embittered their lives with harsh labor involving mortar and bricks, and with every [type of] work in the field. All the work that they forced them to do, was [intended] to break them. (15) And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom one was called Shifrah

RASHI

רש"י

here is that] as much as the Egyptians would make plans to oppress the people of Israel, so would the Holy One, Blessed is He, set His heart to increase Israel and have them spread out (Siftei Chakhamim). **כִּן יְרֵבָה** — [Although written in the future tense, the expressions here **יִפְרֹץ וְכֵן יְרֵבָה וְכֵן יִפְרֹץ** are to be understood as in the present continuous, meaning] “so would they increase and so would they spread out” (Siftei Chakhamim). This is the simple meaning of our verse. And its Midrashic explanation is as follows: It was the Holy Divine Spirit that said this [effectively to the Egyptians], namely, “You say; **פִּן יְרֵבָה**, Lest they become so abundant (verse 10 above) — but I counter, **כִּן יְרֵבָה**, Indeed so will they become abundant!” (Sotah 11a) **And they became disgusted [on account of the Children of Israel]** — [The simple meaning here is that] they became disgusted with their lives (see Genesis 27:46). And our Rabbis expounded [the word **וַיִּקְצוּ** as meaning] that Israel were like thorns (**קוֹצִים**) in their eyes (Sotah 11a). (13) **בְּפִרְךָ** — [means:] With harsh labor which crushes (**מִפְּרָכָא**) the body, and breaks it down (ibid). (15) **לְמִילְדַת** — has a similar meaning to the word **מוֹלִידוֹת** [namely, to help a woman deliver a baby], except that this verb has a simple conjugation [namely, the causative **מוֹלִידוֹת**] and an intensive conjugation [namely, our word here **מִילְדַת**]. The lighter causative form connotes an easier birth, while the more intensive form here connotes more difficult births (Be-eir Rechovot), perhaps because here, each woman bore sextuplets (see Rashi verse 7 above)]. Similar are [the verbal forms] **שׁוֹבֵר** [the simple

לב לענות בן לב הקב"ה להרבות ולהפריץ. **כִּן יְרֵבָה**. כִּן יְרֵבָה וְכֵן יִפְרֹץ. וּמְדַרְשׁוּ רוח הקודש אומרת בן. אתם אומרים פִּן יְרֵבָה וְאִנִּי אֹמֵר בן יְרֵבָה: וַיִּקְצוּ. קצו בחייהם. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ בְּקוֹצִים הֵיוּ בְּעֵינֵיהֶם: (יג) **בְּפִרְךָ**. בַּעֲבֹדָה קָשָׁה הַמְּפַרְכֵת אֶת הַגּוּף וּמְשַׁבְּרָתוֹ: (טו) **לְמִילְדַת**. הוּא לְשׁוֹן מוֹלִידוֹת אֲלָא שֵׁישׁ לְשׁוֹן קַל וְיֵשׁ לְשׁוֹן כְּבֵד כְּמוֹ

דְּשׁוּם חֲדָא שְׁפָרָה וְשׁוּם
תְּנִיטָא פּוּעָה:

הַאֲחַת שְׁפָרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִיטָא פּוּעָה:

and the other was called Puah,

RASHI

רש"י

conjugation, meaning to break something into two] and משבר [the intensive conjugation with a dageish in the middle root letter ב, and meaning to smash into bits (see verse 32:19 below)]; [also the simple conjugation] דובר and [the intensive conjugation] מדבר [with a dageish in its middle root letter ב]. Likewise here, [the simple causative conjugation] מילד [has the same meaning as the intensive conjugation] with a dageish in the middle root letter ל, except that the meaning has a more intense connotation (see above)] (Be-eir Rechovot). שפרה — This was [Moshe's mother,] Yocheved, called such because she would beautify (משפרת) the newborn child; פועה — This was [Moshe's sister,] Miriam, so called because she would cry out (פועה), speak to and coo to the newborn child, just as a mother soothes a crying baby (Sotah 11b). פועה — [This term] denotes crying out, as in the verse (Isaiah 42:14), "I shall cry out (אפעה) like a woman in childbirth."

שובר ומשבר דובר ומדבר כף מוליד ומילד: שפרה. זו יוכבד. על שם שמשפרת את הולד: פועה. זו מרים על שם שפועה ומדברת והוזה לילד כדרך הנשים המפיסות תינוק הבוכה: פועה. לשון צעקה כמו ביולדה אפעה:

PROPHETS Isaiah 28

נביאים ישעיה פרק כח

ג בְּרַגְלֵיךָ יִתְדָשׁ כְּתָרָא
דְּגִיּוֹתְנָא טַפְשָׁא רְבָא
דְּיִשְׂרָאֵל: ד וַיְהִי דִּיהִיב
מִצְנַפְתָּא לְרִשְׁעֵיָא דְּבֵית
מִקְדָּשָׁא תוֹשְׁבֵיחָתָהּ דִּי עַל
רִישׁ חֵילָא שְׁמִינָא כְּבֹכּוּרָא עַד
לֹא קִיטָא דָאם יַחְזִי דַחְזִי יְתָה כְּאֵלוֹ הִיא בִידֵיהּ יִבְלַעֲנָהּ: ה בְּעַדְנָא הֵיא יְהִי מְשִׁיחָא דִּי צְבָאוֹת

ג בְּרַגְלֵיכֶם תִּרְמַסְנָה עֲטֹרַת גְּאוֹת שְׁכֹרֵי אֶפְרַיִם:
ד וְהִיטָה צִיצֵת נֵבֶל צְבִי תִפְאֲרָתוֹ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁ
גִּיא שְׁמָנִים כְּבֹכּוּרָה בְּטָרֶם קִיץ אֲשֶׁר יֵרָאֵה הָרְאֵה
אוֹתָהּ בְּעוֹרָהּ בְּכַפּוֹ יִבְלַעֲנָהּ: ה בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה
לֹא קִיטָא דָאם יַחְזִי דַחְזִי יְתָה כְּאֵלוֹ הִיא בִידֵיהּ יִבְלַעֲנָהּ: ה בְּעַדְנָא הֵיא יְהִי מְשִׁיחָא דִּי צְבָאוֹת

(3) The crown of pride of the drunkards of Ephraim, shall be trampled underfoot; (4) And the glorious beauty shall be the fruit of an inferior fig, which is at the head of the rich valley, as the first ripe fig before the summer; which he who sees it, swallows it, while it is still in his hand. (5) On that day shall

RASHI

רש"י

(4) כבכורה — As the ripening of a fig. Before the summer — [I.e., before] the time of the ripening of other figs. (5) On that day — When the sinners are destroyed.

(ד) כבכורה. כבישול של תאנה: בטרם קיץ. עת בישול שאר התאנים: (ה) ביום ההוא. כהתם הפושעים: יהיה ה'. לצדיקים הנשארים בה:

Shall the Lord of Hosts be — For the righteous who remain there.

לְכִלְיָא דְחָדוּא וּלְכַתֵּר
 דְתוֹשִׁבְחָא לְשֹׂאֲרָא דְעִמָּה:
 1 לְמִימְרֵי קְשׁוּט דְדִין לְדִיתְבִּין
 בְּבֵית דִּינָא לְמַדְּן דִּין דְקְשׁוּט
 וּלְמַתָּן נְצַחְנָא לְנִפְקִין
 בְּקַרְבָּא לְאַתְבוּתְהוֹן בְּשׁוּלָם
 לְבִיתְהוֹן: 2 וְאַף אֲלִין בְּחַמְרָא
 רוּו וּבַעֲתִיקָא אֶסְתְּלַעְמוּ כִּהְנָא וְסַפֵּר רוּו מִן עֲתִיק אֶסְתְּלַעְמוּ מִן חַמֵּר טַעוּ מִן עֲתִיק אֶתְפְּנִיאוּ בְּתַר
 מִיכַל בְּסִים טַעוּ דִּינְהָא:

יְדוּה צְבָאוֹת לַעֲטֹרֹת צְבִי וְלַצְפִּירֹת תִּפְאָרֶה לְשֹׂאֲרָא
 עִמּוֹ: 1 וְלִרְוִיחַ מִשְׁפָּט לְיֹשֵׁב עַל־הַמִּשְׁפָּט וְלַגְבוּרָה
 מְשִׁיבֵי מַלְחָמָה שְׁעָרָה: 2 וְגַם־אֱלֹהִים בֵּינָם שָׁגוּ
 וּבִשְׂכָר תַּעֲוּ כִּהְנֵן וּנְבִיא שָׁגוּ בִשְׂכָר נִבְלָעוּ מִן־הַיִּין
 תַּעֲוּ מִן־הַשְּׂכָר שָׁגוּ בְּרֹאֵה פָקוּ פְּלִילִיָּה:
 רוּו וּבַעֲתִיקָא אֶסְתְּלַעְמוּ כִּהְנָא וְסַפֵּר רוּו מִן עֲתִיק אֶסְתְּלַעְמוּ מִן חַמֵּר טַעוּ מִן עֲתִיק אֶתְפְּנִיאוּ בְּתַר
 מִיכַל בְּסִים טַעוּ דִּינְהָא:

the Lord of Hosts be for a crown of glory, and for a diadem of beauty, to the remnant of his people, (6) And for a spirit of justice to him who sits in judgment, and for strength for those who turn the battle back to the gate. (7) But they also erred through wine, and staggered through strong drink; the priest and the prophet erred through strong drink, they are confused by wine; they stagger through strong drink; they err against those who see, they pervert justice.

RASHI

רש"י

(6) **Who turn the battle back** — *I.e., [the give and take in] the battle of Torah.* (7) **They err against those who see** — *I.e., they scorn the words of the prophets.* פקו פליליה — means they pervert justice.

Writings Mishlei 12

כתובים משלי פרק יב

ד אֶתְתָּא כְּשֵׂרְתָא כְּלִילָא
 לְבַעֲלָה וְאַנְתָּא בִישְׂתָּא הִיד
 מְלִיתָא בְּקִיסָא הִיכְנָא
 מִיבְדָּא גְרָמוּי דְגַבְרָה:
 ה מְחֻשְׁבְּתְהוֹן דְצַדִּיקִי דִינָא
 מְדַבְּרָנּוּתָא דְרִשְׁעִי רְמִיּוּתָא:
 ו מְלִי דְרִשְׁעִי כְּמִנִּין לְדָמָא וּפּוּמָהוֹן דְתִרְצִי מִפְּצִי לְהוֹן: 2 נְתַהֲפֹכּוּן רִשְׁעִי וְלֹא נִשְׁתַּכְּחוּן וּבִיתְהוֹן

ד אֶשְׂתְּחִיל עֲטֹרֹת בַּעֲלָה וּכְרָקֵב בַּעֲצָמוֹתַי
 מְבִישָׁה: ה מְחֻשְׁבוֹת צַדִּיקִים מִשְׁפָּט תַּחְבּוּלוֹת
 רִשְׁעִים מְרָמָה: ו דְבַרֵי רִשְׁעִים אַרְב־דָּם וּפִי יִשְׂרִים
 יִצְלִים: 2 הַפּוֹךְ רִשְׁעִים וְאִינָם וּבֵית צַדִּיקִים יַעֲמֹד:
 ו מְלִי דְרִשְׁעִי כְּמִנִּין לְדָמָא וּפּוּמָהוֹן דְתִרְצִי מִפְּצִי לְהוֹן: 2 נְתַהֲפֹכּוּן רִשְׁעִי וְלֹא נִשְׁתַּכְּחוּן וּבִיתְהוֹן

(4) A virtuous woman is a crown to her husband; but she who acts shamefully is as rot in his bones. (5) The thoughts of the righteous are just; but the counsel of the wicked are deceit. (6) The words of the wicked lie in wait for blood; but the mouth of the upright saves them. (7) The wicked are overthrown, and are

RASHI

רש"י

(4) **Is as rot** — *As a worm who enters into his bones.* (6) **The words of the wicked** — *They counsel to ambush the blood of the innocent.* (7) **And are no more** — *Because they are destroyed.* Shall stand — Will endure.

ח לפי שכלו יהלל איש ונעוה לב יהיה לבו: וחסיר רעינא יהוי לשטותא:
 ח גברא דצדיקי יקום: ח משתבח בפומא דסוכלתנויה

no more; but the house of the righteous shall stand. (8) A man shall be praised according to his wisdom; but he who is of a perverse heart shall be despised.

RASHI

רש"י

(8) A man shall be praised according to his wisdom — [I.e., according to his wisdom] he will receive his reward. וחסיר רעינא יהוי לשטותא: (ח) ח לפי שכלו יהלל איש. יטול שכרו: ונעוה לב. שהניע לבו מן התורה:

Perverse heart — Who turned his heart away from Torah.

Mishnah Yevamot, chapter 13

משנה יבמות פרק יג

(1) The School of Shammai say; Only those [orphaned, minor girls who, by Rabbinic statute, pass into the charge of the mother and brother] who are betrothed [by them, but did not yet consummate the marriage with *chuppah*] may exercise the right of *miyun* [i.e., the right of refusing the marriage up until she becomes an adult]; while the School of Hillel say; Both those [orphaned minors] who are betrothed and those who are married [may exercise the right of *miyun*]. The School of Shammai say; [A declaration of *miyun* may be made] against a husband, but not against a levir [i.e., if the minor became a widow, the levirate bond to the brother of her deceased husband can only be severed by *chalitzah*]; but The School of Hillel say; [*Miyun* is effective] either against a husband or against a levir. The School of Shammai say; [The *miyun* declaration] must be made in his presence, but The School of Hillel say; Either in his presence or not in his presence. The School of Shammai say; [The *miyun* declaration must be made] before *bet din*, but The School of Hillel say; Either before *bet din* or not before *bet din*. The School of Hillel said to The School of Shammai; [An orphaned girl] may exercise the right of refusal while she is still a minor, even four or five times [and marry again after each refusal]. The School of Shammai, however, answered them; The daughters of Israel are not ownerless property [to be married and then be married again without a proper divorce], rather, [if an orphan was betrothed and] makes a declaration of

רבנו עובדיה מברטנורא

א בית שמאי אומרים אין ממאנין אלא ארוסות. יתומה שהשיארה אמה ואחיה, אינה ממאנת אלא מן הארוסין; בבעל. אבל אם מת ולא מיאנה בו ונפלה לפני יבם, אינה יוצאה במיאון, אלא תמתין עד שתגדיל ותחלוץ; אין בנות ישראל הפקר. ואפילו מן האירוסין לא תמאן ותיארס לאחר ותחזור ותמאן. אלא ממאנת בזה ותמתין מליארס

refusal [once], she must then wait until she becomes of age [to become betrothed a second time], or [if she wants to marry someone else,] declares her refusal and marries [immediately, thereby giving up the right of *miyun* according to The School of Shammai, by the force of consummation of the marriage]. (2) Which minor [desiring to nullify the marriage] must make the declaration of refusal? Any [minor] whose

mother or brothers have given her in marriage with her consent [or if she had been given in marriage by her father, which is a Biblically valid marriage and then divorced or became a widow, she is now considered an orphan during the lifetime of her father, whereby, by Rabbinic statute, she is in her own charge and may marry on her own; she, too, may declare *miyun*]. If, however, they gave her in marriage without her consent [the betrothal was never valid and thus] she need not make any declaration of refusal. Rabbi Chanina ben Antignus says; Any child who is unable to take care of her token of betrothal [i.e., the money or ring], need not make any declaration of refusal. Rabbi Eliezer says; The act of a minor has no validity, but [if she was given away in marriage, she is to be regarded] as one seduced [outside of marriage. And thus] if she is the daughter of an Israelite [and was married] to a priest, she may not eat *terumah*, and if she is the daughter of a priest [and was married] to an Israelite, she may eat *terumah*. [However, Rabbi Eliezer also admits that she requires *miyun* to nullify the relationship (see Tosfot Yom Tov). The *halachah* follows Rabbi Chanina ben Antignus and we assume that any child under the age of six is unable to take care of her token of betrothal. From the ages of six until ten she is questioned in order to ascertain whether she, in fact, is able to take care of it or not]. (3) Rabbi Eliezer ben Yaakov says; In the case of any hindrance [to the marriage] that was due to the husband [i.e., he gave her a divorce] she [the minor] is deemed to have been his wife [and he is thus prohibited from her relatives and she from his]; however, in the case of any hindrance [to the marriage] that was not due to the husband [i.e., she exercised her right of *miyun*], she is not deemed to have been his wife [and

רבנו עובדיה מברטנורא

לאחר עד שתגדיל: **תמאן ותנשא**. לאו למהדר ולמאן זמנא אחריתי, אלא הכי קאמר, ממאנת וממתנת מליארס לאחר עד שתגדיל, או אם רוצה להנשא ממאנת בבעלה ותנשא מיד, דתו לא ממאנת לבית שמאי דנשואה היא: **ב אין מעשה קטנה אלא כמפותה**. דכמי שלא נישאת דמי. ואין הלכה כר"א, והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס. ופחותה מבת שש בחזקת שאינה יודעת לשמור קידושיה ואינה צריכה למאן. ויותר מבת עשר, בחזקת שידעת לשמור קידושיה ואע"פ שהיא סכלה ביותר. ומבת שש ועד בת עשר צריכה בדיקה אם יודעת לשמור קידושיה אם לאו. וממאנת הבת והולכת עד שתהא בת י"ב שנה ויום אחד ותביא סימנים. לאחר מכאן אינה ממאנת אפילו לא בא עליה. ואם בא עליה לאחר י"ב שנה ויום אחד אף על פי שלא הביאה סימנים חיישינן שמא נשרו הסימנים וקנאה: **ג כל עכבה שהיא מן האיש**. נתן לה גט, זו היא עכבה שהיא מן האיש, דכיון דלא מיאנה בו זו היא עכבה שאינה מן האיש, שלא נתעכבה אצלו

שתגדיל, ותמאן, ותנשא: **ב** איוז היא קטנה שצריכה למאן כל שהשואה אמה ואחיה לדעתה השואה שלא לדעתה, אינה צריכה למאן. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר, כל תינוקות שאינה יכולה לשמור קדושיה, אינה צריכה למאן רבי אליעזר אומר, אין מעשה קטנה פלוגתא אלא כמפותה. בת ישראל לכהן, לא תאכל בתרומה. בת כהן לישראל, תאכל בתרומה: **ג** רבי אליעזר בן יעקב אומר, כל עכבה שהיא מן האיש, כאלו היא אשתו. וכל עכבה שאינה מן האיש, כאלו

he is thus permitted to her relatives and she to his]. (4) [I.e.,] if a minor made a declaration of *miyun* against a man, he is permitted [to marry] her relatives and she is permitted to [marry] his relatives, and he does not disqualify her from [marrying] a priest [since she was never married she is not considered a divorcee]; but if he gave her a divorce, he is forbidden to [marry] her relatives and she is forbidden to [marry] his relatives, and he also disqualifies her [as a divorcee] from [marrying] a priest. If he gave her a divorce and then remarried her and after having exercised her right of *miyun* against him, she married another man and became a widow or was divorced, she is permitted to return to him. [This is not prohibited as is one who returns his divorcee after she had married someone else in between, since, by exercising her right of *miyun*, she shows that her first marriage before he divorced her was not a valid marriage and thus negates and reverses her status as his divorcee]. If, however, she exercised her right of *miyun* against him and he remarried her, and subsequently, divorced her and she then married another man and became a widow or was divorced, she is forbidden to return to him [since the second separation was due to a divorce rather than *miyun*, she retains her status as a divorcee]. This is the general rule [even when she married and separated from him many times]: If divorce followed *miyun* [and she then married someone else], she is forbidden to return to him, but if *miyun* followed divorce, she is permitted to return to him. (5) If a minor exercised her right of *miyun* against a man, and she then married another man who divorced her, and afterwards, [married] another man against whom she made a declaration of *miyun*, and then [married] another man who divorced her, and afterwards [married] another man against whom she made a declaration of *miyun*, she is forbidden to return to those men from whom she was separated by divorce [i.e., her second and fourth husbands. The Rabbis instituted that *miyun* against one individual does not invalidate the divorce of another individual, lest a minor who married a second husband after being divorced from the first, succumb easily to renewed interest of her first husband and subsequently exercise *miyun* against her second husband], but is permitted to return to those from whom she was separated by her exercise of the right of *miyun*. (6) If a man divorced his wife and remarried her

אינה אשתו: ד הממאנת באיש, הוא מתר בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו, ולא פסלה מן הכהנה. נתן לה גט, הוא אסור בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו, ופסלה מן הכהנה. נתן לה גט והחזירה, מאנה בו ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה, מתרת לחזור לו. מאנה בו והחזירה, נתן לה גט ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה, אסורה לחזור לו. זה הכלל, גט אחר מאון, אסורה לחזור לו. מאון אחר גט, מתרת לחזור לו: ה הממאנת באיש ונשאת לאחר וגרשה, לאחר ומאנה בו, לאחר וגרשה (לאחר ומאנה בו), כל שיצאת הימנו בגט, אסורה לחזור לו. במאון, מתרת לחזור לו: ו המגרש את

רבנו עובדיה מברטנורא

משום אישות. ומתניתין מפרש לה ואזיל: ד מותרת לחזור לו. אע"ג דאם לא החזירה ונישאת לאחר מתוך הגרושין ונתארמלה, אסורה לראשון, אפילו הכי כי החזירה ומיאנה בו אתי מיאון וגלי עלה דקטנה היא ובטליה לגטא, ולא הוי בחורה שניה כמחזיר גרושתו משנישאת לאחר: זה הכלל. כלומר אפילו פעמים הרבה גרשה והחזירה ומיאנה בו, אם נישאת לאחר מתוך גט אסורה לחזור לו, ומתוך מיאון מותרת לחזור לו: ה לאחר ומיאנה בו. כלומר חזרה ונישאת לשלישי ומיאנה בו: כל שיצתה ממנו בגט אסורה לחזור לו. אע"פ שיצתה משל אחריו במיאון לא בטליה

[and then died childless], she is permitted to marry the levir [although during the time that she was divorced, she was forbidden to him as his brother's divorcee]; Rabbi Eliezer, however, forbids. So, too, if a man divorced an orphan [a minor who was given in marriage by her mother or brother] and then remarried her, she is permitted to marry the levir; Rabbi Eliezer, however, forbids. [In both cases, Rabbi Eliezer forbids lest they be

confused with the following case.] If a minor was given in marriage by her father [a Biblically valid marriage] and was divorced [the divorce having been accepted on her behalf by her father, since a minor cannot accept a divorce], she is now considered an “orphan” during the lifetime of her father [whereby her father no longer has the right to give her in marriage. By Rabbinic statute, she is now in her own charge and may marry on her own and declare *miyun*], and if then her husband remarried her, [and afterwards, died childless] all agree that she is forbidden to marry the levir [since, Biblically, the second marriage has no force, she is considered his divorcee; the *halachah* does not follow Rabbi Eliezer]. (7) If two brothers were married to two sisters who were minors and orphans [given in marriage by their mother or brothers], and the husband of one of them died [childless], she [the widow] is free [from levirate bonds and does not require *chalitzah*] being [that she is] his wife's sister [even though the marriage was valid only by Rabbinical statute, hence Biblically speaking, she is not his Biblical **wife's** sister, still, there are no levirate bonds]. So, too, in the case of two deaf [and mute adult sisters whose marriage is valid by Rabbinical statute, who were married to two brothers and one died childless, the widow is free from levirate bonds and does not require *chalitzah*]. An adult and a minor [who are sisters and are married to two brothers]: If the husband of the minor died, the minor is free [from levirate bonds] being [that she is] his wife's sister. If the husband of the elder sister died [since her marriage has Biblical validity, there now exists a levirate bond of Biblical force to the surviving brother which supersedes his previous marriage to the minor, since it is valid by Rabbinical force only, therefore], Rabbi Eliezer says, the minor [who is his present wife] is instructed to exercise her right of *miyun* against him [and he then performs the Biblical levirate marriage with her older sister]. Rabban Gamliel says; If

רבנו עובדיה מברטנורא

לגטא דידיה: **ו מותרת ליבם**. ולא אמרינן נישואין הראשונים מפילין היבמה לפני היבם ומשעה שגירשה אחיו קיימא עליה באיסור אשת אח דהויא לה גרושת אחיו: **רבי אליעזר אוסר**. דגזר כל הני אטו יתומה בחיי האב דאמרינן לקמן במתניתין דלאחר חזרתה הרי היא כגרושה אפילו הרבנן. ואין הלכה כרבי אליעזר: **כיתומה בחיי האב**. אף על פי שהאב חי הרי היא כיתומה לענין קדושין, דשוב אין לאב כח לקבל קדושה. ואם החזירה בקטנותה, אסורה ליבם אם מת בקטנותה, דקדושי חזרה אינן כלום הואיל ופקע רשות אב מינה והיא אין לה יד, והויא כגרושה ועומדת: **ז תצא משום אחות אשה**. ופטורה מן החליצה ומן היבום: **מת בעלה של גדולה**. ונפלה לפני בעל הקטנה, ויקתה של גדולה שהיא מן התורה, אוסרת קטנה עליו משום דנישואיה דרבנן, והויא לה אחות זוקתה. ומה יעשו: **רבי אליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו**. ותעקר נשואיה, ויהא מיבם את הגדולה. והלכתא כותיה: **רבן**

האשה, והחזירה, מתרת ליבם. ורבי אליעזר אוסר. וכן המגרש את היתומה, והחזירה, מתרת ליבם. ורבי אליעזר אוסר. קטנה שהשאה אביה ונתגרשה, כיתומה בחיי האב. החזירה, דברי הכל אסורה ליבם: **ז שני אחין נשואין לשתי אחיות יתומות קטנות, ומת בעלה של אחת מהן, תצא משום אחות אשה**. וכן שתי חרשות גדולה וקטנה, מת בעלה של קטנה, תצא הקטנה משום אחות אשה. מת בעלה של גדולה, רבי אליעזר אומר, מלמדין את הקטנה שתמאן בו. ורבן

she [the minor] exercises her right of *miyun*, fine and good; but if not [the force of the levirate bond does not prohibit the marriage to her younger sister, rather], let her [the older sister] wait until she [her younger sister] is of age [when her marriage becomes Biblically binding] and the other becomes free [from levirate bonds and does not require

chalitzah, being that she now becomes prohibited to the levir] as his wife's sister. [He must not be instructed to perform *chalitzah* on the older sister, since this would, in effect, prohibit his wife as she now becomes the sister of his *chalutzah*.] Rabbi Yehoshua says; Woe to him [the surviving brother] because of his wife and woe to him because of his brother's wife! He must allow his wife to go by [giving her a] divorce, [Rabbi Yehoshua holds, as does Rabbi Eliezer, that the Biblical levirate bond to the older sister supersedes the Rabbinical marriage bond to her younger sister. But, he also differs with Rabbi Eliezer, in that he maintains, that even here we do not encourage the *miyun* practice (see Yevamot 109a) and therefore, he must divorce her instead. Rabbi Eliezer, however, maintains that one may encourage *miyun* where it involves fulfilling a *mitzvah*] and [he also must let go of] his brother's wife [who becomes prohibited to him as the sister of his divorcee] by [performing] *chalitzah* [the *halachah* follows Rabbi Eliezer]. (8) [The Mishnah (4:11, Chok, vol. 1, pg. 354) states; "Where a man who was married to two women died, cohabitation or *chalitzah* with one of them exempts her rival wife. The reason is because the verse states; "Thus will be done to the man who will not build up his brother's household" (Deuteronomy 25:9). We deduce from here, that one builds up his brother's household only once and is prohibited from marrying a second fellow wife of his deceased brother. In the case where validity of the marriage is Rabbinic, such as] if one was married to two orphans who were minors [and were not related to each other] and died, [here, too,] cohabitation [by the levir even while she is a minor where the levirate bond is only Rabbinical] or *chalitzah* [performed after she becomes of age, since a minor cannot perform *chalitzah*], with one of them exempts her fellow wife [from levirate marriage or *chalitzah*]. And so, too, regarding [one who was married to] two deaf [and mute] women [where the validity of the marriage is also Rabbinic, and died childless, the cohabitation of one by the levir exempts the other]. [If a man was married to] a minor and to a deaf [and mute] woman [and died], cohabitation [by the levir] with one of them, does not exempt her fellow wife [from the levirate bond. Although, both marriages are only Rabbinical, however, due to the differences in the physical conditions of each, they are not considered as being equal, as we are in doubt as to whether the deceased preferred the minor, who, when becoming of age,

רבנו עובדיה מברטנורא

גמליאל אומר. אין זיקת גדולה אוסרת את הקטנה, דסבר רבן גמליאל דלא אלימא זיקה לאסור את אשתו עליו, הלכך אם מיאנה מוטב ותתיבם הגדולה, ואם לאו, תמתין הקטנה אצלו עד שתגדיל ויהיו נישואיה דאורייתא ואחר כך תצא הגדולה משום אחות אשה. אבל לחלוץ לגדולה לא, דפסל את הראשונה עליו משום אחות חלוצה: אי לו. אוי לו. שמוציא את אשתו בגט, ואין מלמדין אותה למאן, דאמרין שיתרחק אדם מן המיאונים: ח לשתי יתומות. נכריות: או חליצתה. לאחר שתגדיל: וכן שתי חרשות. כלומר כשם ששתי קטנות ביאת אחת מהן פוטרת צרתה,

גמליאל אומר, אם מאנה, מאנה. ואם לאו, תמתין עד שתגדיל, ותצא הללו משום אחות אשה. רבי יהושע אומר, אי לו על אשתו, ואי לו על אשת אחיו. מוציא את אשתו בגט, ואשת אחיו בחליצה: ח מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות, ומת, ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה. וכן שתי חרשות. קטנה וחרשת, אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. פקחת וחרשת,

would be completely normal and would be considered his main wife, or whether he preferred the deaf woman, with whom he could have had an adult relationship]. [If one wife was] normal and [the other was] deaf [and mute], cohabitation [by the levir] with the normal [widow, whose marriage and subsequent levirate bond are of Biblical force], exempts the deaf [widow], but cohabitation with the deaf [widow, whose

marriage was of Rabbinical force], does not exempt the normal [widow]. [So, too, if one was] of age and the other a minor, cohabitation [by the levir] with the adult exempts the minor, but cohabitation with the minor, does not exempt the adult. (9) If one was married to two orphans who were minors, and then died, and the levir cohabited with the first, and then he also cohabited with the second, or if his brother cohabited with the second, he [or his brother] has not thereby rendered the first ineligible [for him, since a minor may, at any time, exercise her rights of refusal; therefore, the marriage to a minor is considered as always hanging in doubt until she reaches adulthood. Since the cohabitation of one has the same force as the other, therefore, if cohabitation with the first was a valid acquisition, she is now his wife through levirate marriage and after levirate marriage has been performed once, the levirate bond regarding the other dissipates; cohabitation with the second has no consequence in the relationship to the first, being considered a licentious relationship rather than a levirate marriage. If, on the other hand, the cohabitation with a minor was not a valid acquisition, then they are both strangers to him anyway, since by the same reasoning, the marriage to the deceased brother had no validity either. However, he may not decide to keep the second as his wife, because if marriages to minors are valid, then the levirate marriage to the first did take effect and the second would be prohibited as building a second household]. And so, too, [is the law, if one was married to] two deaf mute women [and then died, and the levir cohabited with the first, and then he also cohabited with the second]. [If one widow was] a minor and the other a deaf [mute], and the levir cohabited with the minor and then he also cohabited with the deaf [widow], or a brother of his cohabited with the deaf [widow], he has not rendered the minor ineligible [for him. As explained above, if the minor was fully acquired, the subsequent cohabitation with the deaf woman is of no consequence. If not, then she was not the wife of his deceased brother and is regarded as a stranger]. If the levir [however,] cohabited with the

רבנו עובדיה מברטנורא

כך בשתי חרשות. אבל חליצה ליכא למימר בחרשת דלאו בת חליצה היא. **אחת קטנה ואחת חרשת.** אע"ג דשתיהן אין נישואיהן גמורין, מכל מקום לא ידעינן בהי מינייהו נחא ליה והיא חשיבא אשתו טפי: **ביאת הגדולה פוטר את הקטנה.** דביאת מי שנשואיה גמורין פוטר אתה שאין נשואיה גמורין. אבל איפכא לא: **ט לא פסל את הראשונה.** שהרי ביאתן שוה. ואי ראשונה קנויה היא הרי היא אשתו וביאת האחרונה בעילת זנות. ואי לאו קנויה היא הרי שתיהן נכריות אצלו שלא היו קנויות לאחיו, ומקיים את הראשונה שלא נפסלה עליו, אבל אחרונה לא. דילמא קנויות הוו ומשבא על הראשונה קיימא היאך עליה באסור שני בתים: **פסל את החרשת.**

ביאת הפקחת פוטר את החרשת, ואין ביאת החרשת פוטר את הפקחת. גדולה וקטנה, ביאת הגדולה פוטר את הקטנה, ואין ביאת הקטנה פוטר את הגדולה: **ט** מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות, ומת, בא יבם על הראשונה, וחזר ובא על השנייה, או שבא אחיו על השנייה, לא פסל את הראשונה. וכן שתי חרשות. קטנה וחרשת, בא יבם על הקטנה, וחזר ובא על החרשת, או שבא אחיו על החרשת, לא פסל את הקטנה. בא יבם על החרשת, וחזר ובא על

deaf [widow first] and then he also cohabited with the minor, or a brother of his cohabited with the minor, he has rendered the deaf widow ineligible [for him. Regarding the minor, the doubt is whether this is a fully valid acquisition or not. However, regarding the deaf mute, the acquisition is definitely valid, although only to a partial degree. Therefore, on the possibility that the minor is a fully valid acquisition, the marriage of the minor has a greater force than that of the partially valid marriage of the deaf mute, and therefore, the second cohabitation with the minor has levirate validity, even after the first levirate marriage to the deaf widow. Subsequently, the deaf widow becomes prohibited as building a second household]. (10) [If] one [widow was] of sound mind and the other deaf [and mute], and the levir cohabited with the sound one and then he also cohabited with the deaf one, or a brother of his cohabited with the deaf one, he does not render the former ineligible [for himself. Since the first levirate act is completely effective, the latter is, therefore, considered a licentious act and has no consequence to the relationship of the first]. If the levir cohabited with the deaf one, and then he also cohabited with the sound one, or a brother of his cohabited with the sound one [since the first levirate act is not a fully valid act and the second act is], he renders the deaf one ineligible [for himself]. (11) [If one was] of age and the other a minor, and the levir cohabited with [the widow] who was of age, and then he also cohabited with the minor, or a brother of his cohabited with the minor, he does not render the elder one ineligible for himself. If the levir cohabited with the minor, and then he also cohabited with [the widow who was] of age, or a brother of his cohabited with [the widow who was] of age, he renders the minor ineligible [for himself]. Rabbi Elazar says [in all the aforementioned cases, i.e., including the case of the deaf woman and the minor]; the minor is instructed to exercise her right of *miyun* against him [i.e., against the levir, thus leaving the levirate marriage with the other widow intact]. (12) If a levir who was a minor cohabited with a sister-in-law who was also a minor, they should be brought up together [since a minor cannot give a valid divorce nor can a minor accept a divorce]. If he [a minor] cohabited with a sister-in-law who was of age, she should bring him up until he is of age. If [after having

רבנו עובדיה מברטנורא

דשמא קטנה קנויה כולה וקנין החרשת משוייר, והוה ליה שני בתים, דהכי מסקינן בגמרא דקטנה ספק אם היא קנויה לגמרי הואיל וראויה לביאה לאחר זמן, ספק אם אינה קנויה כלל. וחרשת קנויה ומשווירת, כלומר קנויה במקצת ואינה קנויה קנין גמור. ואפילו הכי אם בא על החרשת אחר שבא על הקטנה לא פסל את הקטנה, ממה נפשך, אי קטנה קנויה לגמרי הרי קנאה וביאת החרשת שאחר כן לאו כלום היא, ואי אינה קנויה כלל, אף לאחיו לא היתה קנויה ונכרית היא. אבל אם בא תחלה על החרשת ואחר כך על הקטנה, פסל את החרשת דשמא קנין הקטנה קנין גמור הוא, ופסל קנין החרשת שהוא קנין משוייר. ואית ספרים דגרסי, אם בא על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל את הקטנה, דגזרינן אטו כשבא על החרשת וחזר ובא על הקטנה: 'א ר' אליעזר אומר בכולן מלמדין. והלכה כר' אליעזר: 'ב יגדלו זה עם זה. ואינו יכול לגרשה עד שיגדיל דגט קטן אינו גט: היבמה שאמרה בתוך שלשים יום. שכנסה

הקטנה, או שבא אחיו על הקטנה, פסל את החרשת: 'פקחת וחרשת, בא יבם על הפקחת, וחזר ובא על החרשת, או שבא אחיו על החרשת, לא פסל את הפקחת. בא יבם על החרשת וחזר ובא על הפקחת או שבא אחיו על הפקחת, פסל את החרשת: 'א גדולה וקטנה, בא יבם על הגדולה, וחזר ובא על הקטנה, או שבא אחיו על הקטנה, לא פסל את הגדולה. בא יבם על הקטנה, וחזר ובא על הגדולה, או שבא אחיו על הגדולה, פסל את הקטנה. רבי אלעזר אומר, מלמדין הקטנה שתמאן בו: 'ב יבם קטן שבא על יבמה קטנה, יגדלו זה עם זה. בא על יבמה גדולה,

divorced her] a sister-in-law declared within thirty days [after her levirate marriage], that he has not cohabited with me [and thus the divorce is not valid since the levirate marriage was never consummated, and he says, we had relations and the divorce is effective, she is believed and] he is compelled to submit to *chalitzah*. But [if her declaration was made] after thirty days, [he is believed; however, she, having said that she is still bound to him, may not remarry and therefore] he is requested to submit to her *chalitzah*. If, however, he admits [her assertion], he is compelled, even after twelve months, to submit to her *chalitzah*. (13) If a woman, during the lifetime of her husband, vowed to have no benefit from her brother-in-law, the latter is compelled to submit to her *chalitzah*. [It, likely, never occurred to her that she would have to marry the levir. Therefore, when she made the vow, she was not trying to evade the precept of levirate marriage so she is not considered a rebellious wife and is therefore, entitled to her *ketubah*], but if after the death of her husband [when her intention was to avoid marrying the levir and she is thus considered a rebellious wife], the levir may only be requested to submit to her *chalitzah*. [If he agrees to the request, he gives her the *ketubah*; if he does not agree and wants to marry her, but she refuses, he is forced to submit to *chalitzah* and she loses her *ketubah*.] If this [the avoidance of levirate marriage], however, was in her mind even [if her vow was made] during the lifetime of her husband, the levir may only be requested to submit to her *chalitzah* [as above].

תגדלנו. היבמה שאמרה בתוך שלשים יום, לא נבעלת, כופין אותו שיחלוץ לה. לאחר שלשים יום, מבקשים הימנו שיחלוץ לה. ובזמן שהוא מודה, אפילו לאחר שנים עשר חדש, כופין אותו שיחלוץ לה: יג הנודרת הנאה מיבמה, בחיי בעלה, כופין אותו שיחלוץ לה. לאחר מיתת בעלה, מבקשין הימנו שיחלוץ לה. ואם נתפונה לכה, אפילו בחיי בעלה, מבקשין הימנו שיחלוץ לה:

רבנו עובדיה מברטנורא

היבם, לא נבעלתי ליבם, והוא אומר בעלתיך ודייך בגט, כופין אותו לחלוץ דהיא נאמנת, דעד תלתין יומין מוקי אינש נפשיה ולא בעיל: **לאחר שלשים יום.** הוא נאמן, דלא מוקי אינש נפשיה מלבעול יותר משלשים יום. ומיהו אידי לא משתריא, דשוייתה אנפשה חתיכה דאיסורא ובעיא חליצה, ומבקשים ממנו שיחלוץ, אבל לא כופין, דהא הוא אומר שבעל. והא דכופין אותו לחלוץ תוך ל' יום ומבקשין אותו לחלוץ לאחר ל' יום ואין כופין ומבקשים לייבם, מוקי בגמרא כגון שגט יוצא מתחת ידה, שכיון שנתן גט לזיקתו נפסלה עליו, ומיהו בעיא חליצה למשרייה לעלמא. ואי אמרה היא נבעלתי והוא אומר לא בעלתי, אין חוששים לדבריו ולא בעיא חליצה: **יג הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה.** דלא אסקא דעתה שימות בעלה ותפול לפניו ליבום, ונטלת כתובתה: **אבל לאחר מיתת בעלה.** היא מורדת, וקיימא לן כותבין אגרת מרד על שומרת יבם: **ומבקשים ממנו לחלוץ.** ויתן כתובתה אם ירצה, ואם לא רצה לחלוץ והיא מורדת בו ובאה להפסיד כתובתה, כופין אותו לחלוץ:

Gemara Yevamot, 105b

גמרא יבמות דף ק"ה ע"ב

Rabbi Chiyya and Rabbi Shimon bar Rebbi once sat together, when one of them began and said; A man who offers up his prayers must direct his eyes below [towards the Land of Israel] for it is said: "And My eyes and My

רבי חייא ורבי שמעון בר רבי הוו יתבי פתח חד מנייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה

heart shall be there always.” (I Kings 9:3) While the other said; He should direct his eyes towards [the heavens] above, for it is said: “Let us lift up our heart with our hands.” (Lamentations 3:41) In the meantime, they were joined by Rabbi Yishmael bar Rabbi Yose who asked them; Regarding which subject are you engaged? They replied; On the subject of prayer. He said to them; My father ruled thus: A man who offers up his prayers must direct his eyes below and his heart above, in keeping with these two Scriptural texts. While this was going on, Rabbi entered the Academy [at which time everyone was expected to take his appropriate seat on the ground]. They, being nimble, got into their places quickly. Rabbi Yishmael son of Rabbi Yose, however, owing to his corpulence could only move to his place with slow steps. Cried Avdan out to him; Who is this man who strides over the heads of the holy people! The other replied; I am Yishmael son of Rabbi Yose who came to learn Torah from Rabbi. The first said to him; Are you fit to learn Torah from Rabbi?

— Was Moshe fit to learn Torah from the lips of the Omnipotent! the other retorted. Are you Moshe! the first exclaimed. — Is your Master god! the other retorted. Rabbi Yosef remarked; Rabbi received that which he merited when one [Rabbi Yishmael] said to the other [Avdan] “Your Master” and not “My Master.” While this was proceeding, a sister-in-law came before Rabbi [for *chalitzah*]. Said Rabbi to Avdan; Go out and have her examined [for puberty]. After the latter went out, Rabbi Yishmael said to him: Thus said my father [Rabbi Yosef]; In the section [in Scripture dealing with levirate marriage] “Man” is written [thus excluding a minor from performing the rites] (Deuteronomy 25:5); [but as to] a woman, whether she is of age or a minor [her *chalitzah* is valid]. Come back, he cried after him, you need not [arrange for any examination]; the grand old Sage has already given his decision [on the subject]. Avdan now came back picking his steps, when Rabbi Yishmael son of Rabbi Yosef exclaimed; He of whom the holy people is in need may well stride over the heads of the holy people; but how dare he of whom the holy people has no need, stride over the heads of the holy people! Remain in your place, said Rabbi to Avdan. It was taught: At that instant, Avdan became leprous, his two sons were drowned and his two daughters-in-law made declarations of [מיאון] refusal. Said

שְׁנַאמֵר (מ"א ט) וְהָיוּ עֵינָיו וְלִבֵּי שָׁם כָּל הַיָּמִים. וְחָד אָמַר עֵינָיו לְמַעַלָּה שְׁנַאמֵר (אִיכָה ג) נִשְׂא לְבַבְנוּ אֶל כַּפָּיִם. אֲדַהְכִי אֶתְּךָ רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בַּר רַבִּי יוֹסֵי לְגַבְיֵיהוּ אָמַר לָהּ בְּמָא עֲסַקְתָּו אָמְרוּ לִיָּה בְּתַפְלָה אָמַר לָהּ כִּף אָמַר אָבָא הַמְתַּפְּלָל צָרִיד שִׁיתָן עֵינָיו לְמַטָּה וְלִבּוֹ לְמַעַלָּה כְּדֵי שִׁיתְקַיְמוּ שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ. אֲדַהְכִי אֶתְּךָ רַבִּי לְמַתִּיבָתָא. אִינְהוּ דְהוּוּ קָלִילִי יְתִיבוּ בְּדוּכְתֵיהוּ. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בַּר רַבִּי יוֹסֵי אָגַב יוֹקְרִיָּה הוּוּ מִפְּסַע וְאוּזִיל. אָמַר לִיָּה אֲבָדָן מִי הוּוּ זֶה שְׁמַפְסִיעַ עַל רֵאשֵׁי עַם קְדָשׁ. אָמַר לִיָּה אֲנִי יִשְׁמַעְאֵל בַּר רַבִּי יוֹסֵי שְׁבַאתִי לְלָמוּד תּוֹרָה מִרַבִּי. אָמַר לִיָּה וְכִי אֶתָּה הַגּוֹן לְלָמוּד תּוֹרָה מִרַבִּי אָמַר לִיָּה וְכִי מֹשֶׁה הָיָה הַגּוֹן לְלָמוּד תּוֹרָה מִפִּי הַגְּבוּרָה. אָמַר לִיָּה וְכִי מֹשֶׁה אֶתָּה. אָמַר לִיָּה וְכִי רַבִּי אֱלֹהִים הוּוּ. אָמַר רַב יוֹסֵף שְׁקָלִיָּה רַבִּי לְמַטְרַפְסִיָּה דְקָאֲמַר לִיָּה רַבִּי וְלֹא רַבִּי. אֲדַהְכִי אֶתְּךָ יְבָמָה לְקַמְיָה דְרַבִּי אָמַר לִיָּה רַבִּי לְאֲבָדָן פּוֹק בְּדָקָה לְבַתֵּר דְנַפְסִיק אָמַר לִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל כִּף אָמַר אָבָא אִישׁ כְּתוּב בְּפִרְשָׁה אֲבָל אִשָּׁה בֵּין גְּדוּלָּה בֵּין קְטָנָה. אָמַר לִיָּה תוּ לֹא צְרִיכָת כְּבֵר הוֹרָה וְקָן. קָא מִפְּסַע אֲבָדָן וְאֶתִי אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּרַבִּי יוֹסֵי מִי שְׁצָרִיד לוֹ עַם קְדָשׁ יִפְסַע עַל רֵאשֵׁי עַם קְדָשׁ מִי שְׁצָרִיד לוֹ עַם קְדָשׁ הֵיאָף יִפְסַע עַל רֵאשֵׁי עַם קְדָשׁ. אָמַר לִיָּה רַבִּי לְאֲבָדָן קוּם בְּדוּכְתֵיךָ. תֵּאנָא בְּאוּתָהּ שְׁעָה נְצַטְרַע אֲבָדָן וְטַבְעוּ שְׁנֵי בְנָיו וּמֵיֵאָנוּ שְׁתֵּי

Rabbi Nachman bar Yitzchak, Blessed be the All Merciful, who has put Avdan to shame in this world [so that he need not be punished in the next]. We may learn from the words of this eminent scholar [Rabbi Yose], said Rabbi

Ammi, that [a sister-in-law who is] a minor may perform *chalitzah* while she is still a minor. Rava said: [She must wait with *chalitzah*] until she has reached the age of [valid] vows [eleven years and one day]. The law, however, is [that she may not perform *chalitzah*] until she has produced two [pubic] hairs.

כלותיו. אמר רב נחמן בר יצחק בריה דר' חמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא. אמר רבי אמי מדבריו של ברבי נלמוד קטנה חולצת בפעוטות. רבא אמר עד שתגזיע לעונת נדרים והלכתא עד שתביא שתי שערות:

זוהר שמות דף י"א ע"א

וילך איש מבית לוי דא גבריא אל כמה דאת אמר (דניאל ט' כא) והאיש גבריא אל אשר ראיתי בחזון וגומר. מבית לוי דא כנסת ישראל דאתיא מסטרא דשמאלא. ויקח את בת לוי דא נשמתא דתנינן בשעתא דאתיליד גופא דצדיק בהאי עלמא קדשא בריה הוא קרי ליה לגבריא אל ונטיל התיא נשמתא דצדיק די בגנתא ונתתא ליה להאי גופא דצדיקא דאתיליד בהאי עלמא ואיהו אתפקד עליה ונטיר לה. ואי תימא ההוא מלאכא דאתמנא על רוחיהון דצדיקניא לילה שמייה ואת אמרת דאיהו גבריא אל. הכי הוא ודאי בגין דאתי מסטרא דשמאלא. וכל מאן דאתי מסטרא דשמאלא הכי אקרי וילך איש דא עמרם. ויקח את בת לוי דא יוכבד. ובת קול נחתת ואמרת ליה לאנדוונא בה דהא קריב זמנא דפורקנא דישאל על ידא דברא דאתיליד מנייהו. וקדשא בריה הוא סניע ביה דתנינן שכינתא שרייא על ערסיהו ורעותא דלהון בדבקותא תדא הנה בה בשכינתא ועל דא לא אתעדי שכינתא מההוא ברא דאולידו לקנימא דכתיב (ויקרא כ' י) והתקדשתם והייתם קדושים. בר נש דמקדש גרמיה מלרע קדשא בריה הוא מקדש ליה דלעילא כמה דרעותא דלהון הנה בדבקותא דשכינתא הכי אתדבקה שכינתא בההוא עובדא ממש דעבדו. אמר רבי יצחק זכאין אינון צדיקניא דרעותא דלהון בדבקותא דקדשא בריה הוא תדיר וכמה דאינון מתדבקין ביה תדיר הכי נמי איהו אתדבק בהו ולא שביק לון לעלמין ווי לרשיעיניא דרעותא דלהון ודבקותא דלהון מתרחקא מגיה. ולא די להו דמתרחקן מגיה אלא דמתדבקן בסטרא אחרא. תא חזי עמרם דאתדבק ביה דקדשא בריה הוא נפק מגיה משה דקדשא בריה הוא לא אעדי מגיה לעלמין ושכינתא אתדבכת בהדיה תדיר זכאה חולקיה:

Yosef Le-Chok

יוסף לחוק

Ethical Teaching:

מוסר

Sefer Chareidim 72a

מספר חרדים דף ע"ב ע"א

When I am among the people, since no one sees that which is hidden in my heart except He, and, furthermore, no one watches over me to benefit me except He, and no one can save me from my troubles except Him.

בשאני בין העם בין שאין רואה סתר לבבי אלא הוא לבדו ועוד אין משגיח תמיד בי להטיב לי רק הוא לבדו ואין מי שיוכל להציל אותי מצרתי וזולתו לכן לא

Therefore, created beings must not separate between me and Him, for they are like nothing

compared with Him, and I and He stand alone. This is implied by the verse (II Kings 5:16), “As God lives, before whom I have stood.” And it is written (Genesis 17:1), “Go before Me.” If a man has two wives, one who loves him and the other who hates him, is it possible that his heart and his eyes will be on the one who hates him, forgetting and ignoring the one who loves him? Behold: The Torah is the wife that the Lord, your God, gave you for your benefit and your good. When you walk, It will lead you in the daytime to rescue you from every trouble. It will sustain you, and guide you on the right path. At night, when you lie down, It will guard you from forces that would destroy the body and the soul. When you awaken, It will speak with you — It will speak in your defense for [you to be included in] the resurrection of the dead. This [that It speaks in your defense] is also true every morning, for it is said in the Zohar that every night a person is judged regarding whether he will awaken or sleep forever. This is why the Torah starts with: (Genesis 1:1) “In the beginning.” It signifies that the Torah, which is called “Beginning,” benefits a person in two [signified by the letter *bet*] worlds. The second wife, the one who despises him, is his

own flesh and blood. Regarding her the Prophet said (Micah 7:6), “A man's enemies are the members of his household,” as is explained in the Gemara. The King, may He be Blessed, commanded that you love her, but the main love should be reserved for the first one, the wife of his youth, for from the day that his father taught him (Deuteronomy 33:4), “The Torah which Moshe commanded us,” she immediately came to be as one with him and to watch over him. This is a great remedy for the blemishing of the covenant, for the whole Torah is called a covenant, [וזאת התורה אשר שם] understood as: [וזאת התורה אשר סם] “And this is the Torah which is life-giving medicine.” (Deuteronomy 4:44)

Practical Law:

Rambam, Laws of Repentance Chapter 3

(1) There are five categories of people that

יִפְסְקוּ בֵּינֵי לְבִינֵי הַנְּבָרָאִים כִּי כֻּלָּם כְּאִין נִגְדוּ וְאֲנִי וְהוּא לְבָדוּ עוֹמְדִים וְהֵינּוּ דְכֹתִיב (מ"ב ד') חֵי הַשֵּׁם אֲשֶׁר עִמָּדְתִּי לְפָנָיו וְכֹתִיב (בראשית יז) הִתְהַלֵּךְ לְפָנָי. כִּי תִהְיֶינָה לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאֶחָת אוֹהֶבְתּוּ וְהָאֶחָת שׁוֹנְאָתוּ הִיתְכֵּן שִׁיחָהּ לְבֹו וְעֵינָיו לְאוֹתָהּ שִׁשׁוֹנְאָתוּ וְיִשְׁכַּח וְיִעְזוֹב אוֹתָהּ שְׁאוֹהֶבְתּוּ. הִנֵּה הַתּוֹרָה הִיא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לְהִנָּאֲתְךָ וּלְטוֹבֹתְךָ בְּהִתְהַלְכְּךָ תִּנְחָה אוֹתְךָ בְּיָמִים לְהַצִּילְךָ מִכָּל צָרָה וּלְפָרְנִסְךָ וּלְהַדְרִיכְךָ בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב בְּלֵילוֹת בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ מִן הַמְּזִיקִין הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ וְהַקִּיצוֹת הִיא תִּשְׁיַחַךְ תִּלְמַד עֲלֶיךָ סְנִיגוּרִיא לְתַחִיית הַמֵּתִים וְכֵן בְּכָל בֶּקֶר שֶׁהָרִי אָמְרוּ בְּזוֹהַר שֶׁבְּכָל לַיְלָה דְנִין אוֹתוֹ אִם יִקִּיץ מִשְׁנָתוֹ אוֹ יִישָׁן שְׁנַת עוֹלָם וְזֶהוּ שֶׁהִתְחִילָה תּוֹרָה בְּרֵאשִׁית כְּלוֹמַר שֶׁהִתּוֹרָה שֶׁנִּקְרְאת רֵאשִׁית תּוֹעֵלֶת לְאָדָם בְּב' עוֹלָמוֹת. וְהָאִשָּׁה הַשְּׁנִית שִׁשׁוֹנְאָתוֹ הִיא שֶׁל בֶּשֶׂר וְדָם וְעָלֶיהָ אָמַר הַנְּבִיא (מיכה ז') אוֹיְבֵי אִישׁ אֲנִשִּׁי בֵּיתוֹ כַּמְפּוֹרֶשׁ בְּגִמְרָא וְצוּהָ הַמֶּלֶךְ יִתְבָּרַךְ לְאַהוֹב אוֹתָהּ אִךְ עֵיקַר אֶהְבָּה תִּהְיֶה בְּרֵאשִׁינָה אֲשֶׁת נְעוּרִים שְׁמִיּוֹם שֶׁלְמָדוּ אֲבִיו תּוֹרָה צוּהָ לָנוּ מִיָּד הִיא בָּאָה לְהִתְיַחַד עִמּוֹ וּלְשַׁמְרוֹ. וְהוּא תְקוּן גְּדוֹל לְפָנֵם הַבְּרִית שֶׁהִתּוֹרָה כְּלָה נִקְרְאת בְּרִית וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר ס"ם חַיִּים:

הלכה

הרמב"ם הלכות תשובה פרק ג

א חמשה הן מישראל הנקראין יוצאין. האומר

are called *minim*, these are: (1) One who says that there is no G-d and that the world has no one guiding it. (2) One who says that the world has someone guiding it, but that there are two or more of them. (3) One who says that the world has one master, but that it is a star or some other being with physical form. (4) So, too, one who says that G-d is not the sole, Primal Being on which everything else depends. (5) So, too, one who worships a star in addition to G-d in order for it to intercede between him and the Master of the Universe. All five of these are regarded as *minim*.

(2) There are three categories among the Jewish People that are called *apikorsim*: (1) One who says that there is no such thing as prophecy and that no knowledge reaches the human heart from the Creator. (2) One who denies the prophecy of Moshe, our Teacher. (3) One who says that the Creator is not aware of the actions of people. All three of these are [referred to as] *apikorsim*.

(3) There are three categories among the Jewish People that deny the Torah: (1) One who says that the Torah is not from G-d. Even if he says this regarding one sentence, or even one word, that Moshe said it on his own authority such a person is denying the Torah. (2) So, too, one who denies the explanation of the Torah, namely, the Oral Torah. And one such as Tzadok and Baitos — who rejected those who transmit the Torah. (3) And one who says that the Creator replaced one commandment with another and nullified this Torah, even if it was originally from G-d. All three of these deny the Torah.

שָׂאִין שֵׁם אֱלֹהִים וְאֵין לְעוֹלָם מְנַהִיג. וְהָאוֹמֵר שֵׁשׁ שֵׁם מְנַהִיג אֲבָל הֵם שְׁנַיִם אוּ יוֹתֵר. וְהָאוֹמֵר שֵׁשׁ שֵׁם רַבּוֹן אֶחָד אֲבָל שֶׁהוּא כּוֹכֵב אוּ בַעַל תְּמוּנָה. וְכֵן הָאוֹמֵר שֶׁאֵינוּ לְבַדּוֹ הָרֵאשׁוֹן וְצוּר לְכָל. וְכֵן הַעֹבֵד כּוֹכֵב וּזְלָתוֹ כִּדְרֵי לְהִיזוֹת מְלִיץ בֵּינוּ וּבֵין רַבּוֹן הָעוֹלָמִים כֹּל אֶחָד מִחֲמַשָּׁה אֵלֹהִים יוֹצֵא: בְּשִׁלְשָׁה הֵן מִיִּשְׂרָאֵל הַנִּקְרָאִין אֲפִיקוֹרוּסִין הָאוֹמֵר שֶׁאֵין שֵׁם נְבוֹאָה כֹּלל וְאֵין שֵׁם מִדַּע שְׁמֹנִיעַ מִהַבּוֹרָא לְלֵב בְּנֵי הָאָדָם וְהַמְכַחֵשׁ נְבוֹאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְהָאוֹמֵר שֶׁאֵין הַבּוֹרָא יוֹדֵעַ מַעֲשֵׂה בְנֵי הָאָדָם כֹּל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֵלֹהִים הֵן אֲפִיקוֹרוּסִין: גְּשִׁלְשָׁה הֵן מִיִּשְׂרָאֵל הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה הָאוֹמֵר שֶׁאֵין הַתּוֹרָה מֵעַם ה' אֲפִלוּ פְסוּק אֶחָד אֲפִילוּ הִיבָה אַחַת אִם אָמַר מֹשֶׁה אָמְרוּ מִפִּי עֲצָמוֹ הֲרִי זֶה כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה. וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּפִירוּשָׁה וְהוּא תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה. וְהַמְכַחֵשׁ מַגִּידָהּ כְּגוֹן צְדוֹק וּבִיתוֹס וְהָאוֹמֵר שֶׁהַבּוֹרָא הִחְלִיף מִצְוָה זוּ בְּמִצְוָה אַחֶרֶת וּכְבָר בְּטִלָּה תּוֹרָה זוּ אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא הִיָּתָה מֵעַם ה' כֹּל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֵלֹהִים כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה:

SHEMOT FOR WEDNESDAY

TORAH

שמות ליום רביעי

תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ו דמילוי וו דשם ב"ן לקנות בו הארת נפש משבת הבאה

טז וְאָמַר כֹּד תְּהוֹיִן מוֹלְדֵי יִתְּ הַדּוֹיָתָא וְתַחֲזִינן עַל מַתְּבָרָא

טז וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֵיכֶן אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וְרֵאִיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אִם־בֵּן הוּא וְהִמַּתֶּן אֹתוֹ וְאִם־

(16) And he said: When you deliver Hebrew women and look at the birth-stone

RASHI

רש"י

(16) בילדכן — is [the intensive conjugation] equivalent to [the simple causative form]

בילדכן. כמו בהולידכן.

בהולידכן, "when you deliver" [but with a more intense connotation] (see Rashi on preceding